

قانون تجارت

در نظم حقوقی کنونی

بامقدمه

دکتر ناصر کالوزیان و دکتر بهروز اخلاقی

مؤلفان

دکتر محمد دمپرچی

دکتر علی حاتمی و محسن قرانی

عنوان قرارداد: ایران، قوانین و احکام
عنوان و نام پدید آور: قانون تجارت در نظم حقوقی کنونی، پیامده ناصر کاتوزیان و بهروز اخلاقی، مولفان
محمد دمرچیلی، علی حاتمی و محسن قرایی .

مشخصات نشر: تهران: دادستان: کتاب آوا: میثاق عدالت ۱۳۹۰
مشخصات ظاهری: ۱۰۲۴: اصف ۱۰۰-۹۱۳۱۶-۶۰۰-۹۷۸

وضیعت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتاب حاضر در سالهای مختلف توسط ناشران متفاوت منتشر شده است

یادداشت: کتابنامه: صص ۱۰۲۲ موضوع: قانون تجارت - ایران

شناسه افزوده: دمرچیلی محمد، ۱۳۵۲، شناسه افزوده: حاتمی، علی

شناسه افزوده: قرایی، محسن

شناسه افزوده: کاتوزیان ناصر، ۱۳۰۶، مقدمه نویسی

شناسه افزوده: اخلاقی، بهروز، ۱۳۱۶-مقدمه نویسی

رده بندی کنگره: ت ۱۳۸۸ ۱۳/۸ KMH

رده بندی دهیسی: ۳۳۶/۵۵۰۷

شماره کتابشناسی ملی: ۱۸۲۸۹۳۱



انتشارات کتاب آوا

قانون تجارت در نظم حقوقی کنونی



انتشارات دادستان

مولفان: دکتر محمد دمرچیلی / دکتر علی حاتمی / محسن قرایی

ناشر: دادستان

ناشران همکار: کتاب آوا / میثاق عدالت

چاپ و صحافی: سپهر

ناظر فنی چاپ: حمید کاظمی ۰۹۱۲۲۲۴۴۷۰۰

نوبت چاپ: نهم / پنجم ناشر ۱۳۹۰

تیراژ: ۲۰۵ جلد

قیمت: ۱۴۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۱۳۱۶-۶۰۰

کلیه حقوق و حق چاپ متن کپی برداری طرح روی جلد و عنوان و مجموعه کتاب با توجه به قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان برای انتشارات دادستان محفوظ است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می گیرند

آدرس مرکز پخش: تهران - خیابان انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین خیابان روانمهر شرقی شماره ۸۹

انتشارات کتاب آوا: تلفن: ۶۶۹۷۴۱۳-۶۶۴۰۷۹۹۳-۶۶۴۰۷۹۹۳-۰۹۱۲۲۲۴۴۷۰۰

www.avazbook.com

فهرست قوانین و مقررات مربوط به قانون تجارت

عنوان قانون	ماده مربوطه ^۱
قانون اجازه الحاق دولت ایران به اتحادیه عمومی بین‌المللی معروف به پاریس برای حمایت مالکیت صنعتی و تجاری و کشاورزی مصوب اسفندماه ۱۳۳۷	۵۸۲ ق.ت.
قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به اصلاحات به عمل آمده در کنوانسیون پاریس برای حمایت از مالکیت صنعتی در استکهلم به سال‌های ۱۹۶۷ و ۱۹۷۹	۵۸۲ ق.ت.
قانون اجازه ثبت شعبه یا نمایندگی شرکت‌های خارجی مصوب ۱۳۷۶/۸/۲۱	۱۹۵ ق.ت.
قانون اداره تصفیه امور ورشکستگی مصوب ۱۳۱۸/۴/۲۴	۵۷۵ ق.ت.
قانون بخش تعاون اقتصاد جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۰/۶/۱۳	۱۹۴ ق.ت.

۱. شماره‌های ذیل عنوان «ماده مربوطه» شماره ساده‌ای است که قانون با تصویب‌نامه و آیین‌نامه در ذیل آن مندرج است.

- قانون تفسیر قانونی در خصوص قانون مستثنی شدن سازمان
مرکزی تعاون روستایی از شمول قانون بخش تعاون اقتصاد
جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۱/۶/۴
- ۲ قانون صدور
چک قانون چک‌های تضمین شده مصوب ۱۳۳۷/۴/۲۲
- قانون راجع به ثبت شرکت‌ها مصوب ۱۳۱۰/۳/۱۱ با اصلاحات
بعدی
- قانون راجع به دلالت مصوب ۱۳۱۷/۱۲/۸
- قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶ با اصلاحات
بعدی
- قانون طرز استفاده از درآمد صندوق‌های (الف) و (ب) اداره کل
تصفیه امور ورشکستگی امور ورشکستگی مصوب اردیبهشت
ماه ۱۳۴۴
- قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد
معین مصوب ۱۳۴۴
- تصویب‌نامه
- تصویب‌نامه راجع به پلمب دفاتر تجاری در ولایات مصوب
۱۳۱۲/۱۲/۹
- تصویب‌نامه راجع به تمرکز درآمدهای صندوق (الف) و (ب) در
اداره تصفیه امور ورشکستگی امور ورشکستگی مرکز مصوب
۱۳۱۹/۴/۱۷
- تصویب‌نامه شماره ۱۷۰۳ - ۱۳۱۹/۹/۱۴

- تصویب نامه مربوط به هزینه امور ورشکستگی مصوب ۵۷ قانون اداره
تصفیه امور ۱۳۱۹/۲/۱۴
ورشکستگی
- تصویب نامه ضوابط پذیرش سرمایه گذاری خارجی تحت پرورش
قانون جلب و حمایت سرمایه های خارجی مصوب ماده ۱۲ لایحه
قانونی اصلاح قسمتی از قانون ۱۳۷۸/۷/۲۸
تجارت
- طرح اصلاحی آیین نامه ثبت شرکت ها مصوب ۱۳۴۰
۱۹۶ ق.ت.
نظامنامه
- نظامنامه اجرای قانون ثبت شرکتها مصوب ۱۳۱۰/۳/۲
۱۹۶ ق.ت.
- نظامنامه امور ورشکستگی مصوب ۱۳۱۱
۴۴۱ ق.ت.
- نظامنامه قانون تجارت و وزارت عدلیه مصوب ۱۳۱۱
۱۹۶ ق.ت.
- نظامنامه ماده ۱۹ قانون تجارت و وزارت عدلیه مصوب
۱۳۱۱/۳/۱۵
۱۹ ق.ت.
- آیین نامه
- آیین نامه اجرایی تبصره ماده ۱۴۴ لایحه قانون اصلاح قسمتی از
۱۳۴۳ ل.ا.ق.ت.
قانون تجارت مصوب ۲۴ اسفندماه ۱۳۴۷ درباره نحوه انتخاب
بازرس شرکت های سهامی عام مصوب ۱۳۴۹/۱۱/۱۳
- آیین نامه اجرایی قانون ثبت یا نمایندگی شرکت های خارجی
۱۳۷۸/۱/۱۱
۱۹۵ ق.ت.
- آیین نامه اصلاحی ثبت تشکیلات و مؤسسات غیر تجاری
مصوب ۱۳۳۷ با اصلاحات بعدی
۵۸۵ ق.ت.
- آیین نامه پلمب دفاتر تجاری مصوب ۱۳۱۱/۳/۱۰
۱۱ ق.ت.

- آیین‌نامه درآمد صندوق (الف) مصوب ۱۳۱۹/۵/۱۶ با ۵۲ قانون اداره
اصلاحات بعدی
تصفیه‌امور
ورشکستگی
- آیین‌نامه درآمد صندوق (ب) مصوب ۱۳۱۹/۵/۱۶ با اصلاحات ۵۴ قانون اداره
بعدی
تصفیه‌امور
ورشکستگی
- آیین‌نامه دفتر ثبت تجاری مصوب ۱۳۲۵ با اصلاحات بعدی ۱۷ ق.ت.
آیین‌نامه قانون اداره تصفیه‌امور ورشکستگی مصوب ۱۳۱۸ ۶۰ قانون اداره
تصفیه‌امور
ورشکستگی
- آیین‌نامه مواد ۳ و ۱۱ قانون دلالان مصوب ۱۳۱۹/۵/۲۱ ۳ قانون دلالان
و ۳۵۶ ق.ت.
آیین‌نامه نحوه تنظیم و تحریر و نگاهداری دفاتر موضوع تبصره ۱۵ ق.ت.
یک ماده ۹۵ قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۱۳
طرح اصلاحی آیین‌نامه ثبت شرکت‌ها مصوب ۱۳۴۰ ۱۹۵ ق.ت.
- آرای وحدت رویه هیأت عمومی دیوان عالی کشور
- رأی شماره ۳۲۷۱ - ۱۳۳۹/۱۰/۱۹ - عدم ایجاد حق اولویت برای ۵۸ قانون اداره
کسی که مال ورشکسته را توقیف تأمین کرده است.
تصفیه‌امور
ورشکستگی
- رأی شماره ۲۱۳۱ - ۱۳۴۱/۸/۶ در خصوص عدم اسقاط حق ۲۸۹ ق.ت.
اقامه دعوی دارنده برات و ظهورنویس‌ها در صورت عدم ارسال
اظهارنامه رسمی یا مراسله سفارشی یا اطلاعنامه
- رأی شماره ۱۵۵ - ۱۳۴۷/۱۲/۱۴ در خصوص عدم پرداخت ۵۸ قانون اداره
خسارت تأخیر تأدیه ایام بعد از تاریخ توقف به طلبکاران
تصفیه‌امور
ورشکستگی
وثیقه‌دار تاجر ورشکسته

- رأی شماره ۲۱۲ - ۱۳۵۰/۸/۶ در خصوص محسوب گردیدن ۵۸ قانون اداره
وزارت دارایی در ردیف‌های بستانکاران عادی در وصول مالیات تصفیه‌امور
و جرایم از بازرگان و رشکسته ورشکستگی
- رأی شماره ۲۹۰ - ۱۳۵۰/۹/۱۷ در خصوص ممنوعیت ضمیمه چهارم
بازداشت ورشکسته به جهت عدم پرداخت خسارت مدعی (آثار ورشکستگی)
خصوصی
- رأی شماره ۵۲/۵۴ - ۱۳۵۳/۱۰/۴ جواز پرداخت وجه برات با ۲۲۳ ق.ت.
پول خارجی
- رأی شماره ۳۱ - ۱۳۶۱/۱۲/۱۶ در خصوص محفوظ بودن حق ۱۰ قانون
شکایت برای دارنده چک در موادی که بانک از طرف وی مأمور صدور چک
وصول و ایصال چک می‌باشد.
- رأی شماره ۵ - ۱۳۶۳/۲/۱۹ در خصوص بلاشکال بودن ۱۶ قانون
رسیدگی و صدور حکم غیابی در جرم صدور چک بلامحل و صدور چک
قابل گذشت بودن جرم مزبور.
- رأی شماره ۲۹ - ۱۳۶۳/۸/۲۸ در خصوص مسئولیت متصدی ۳۸۸ ق.ت.
حمل و نقل به جبران خسارت در صورت تلف یا گم شدن
مال‌التجاره و عدم استماع دعوی مزبور بر علیه نماینده تجارتنی.
- رأی شماره ۵۳۶ - ۱۳۶۹/۷/۱۰ در خصوص دعوی مطالبه وجه ۳۱۲ ق.ت.
چک از ظهرنویس به منزله و اخواست تلفی شدن گواهی بانک
محال علیه دایر بر عدم تأدیه وجه چک
- رأی شماره ۵۶۱ - ۱۳۷۰/۳/۲۸ در خصوص بطلان کلیه ۴۲۳ و ۵۶
عملیات اجرایی ناشی از احکامی که بعد از تاریخ توقف در مورد
بدهی‌های تاجر متوقف صادر می‌شود.
- تصفیه‌امور
ورشکستگی

رأی شماره ۵۹۷ - ۱۳۷۴/۲/۱۲ در خصوص شمول مقررات ۲۸۶ ق.ت.
فصل سوم قانون آیین دادرسی مدنی در باب خسارت تأخیر تأدیه
نسبت به دعاری (از جمله دعوی مطالبه وجه برات) که خواسته
آن پول خارجی است.

رأی شماره ۱۵۰۶۴ - ۱۳۷۵/۷/۲۸ در خصوص مشابه بودن ۱۳ قانون
جزایم موضوع مواد ۳ و ۱۳ قانون صدور چک

رأی شماره ۲۵۰ - ۱۳۸۰/۸/۶ هیأت عمومی دیوان عدالت
اداری ۱۲۵ ل.ا.ق.ت.
صدور چک

فهرست ابواب و فصول قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱

شماره مواد	عنوان قانون
۱-۵	باب اول - تجار و معاملات تجارتي
۶-۱۹	باب دوم - دفاتر تجارتي و دفتر ثبت تجارتي
۶-۱۵	فصل اول - دفاتر تجارتي
۱۶-۱۹	فصل دوم - دفتر ثبت تجارتي
۲۰-۲۲۲	باب سوم - شرکتهای تجارتي
۲۰-۱۹۴	فصل اول - اقسام مختلفه شرکتهای و قواعد راجع به آنها
۲۱-۲۳	مبحث اول - شرکت سهامی
۲۴-۳۵	۱. کلیات
۳۶-۴۷	۲. تشکیل شرکت
۴۸-۶۱	۳. مدیرهای شرکت و وظائف آنها
۶۲-۶۴	۴. منشیین شرکت و وظائف آنها
۷۵-۶۵	۵. مجمع عمومی شرکت
۷۶-۸۱	۶. در تبدیل سهام
۸۲-۸۸	۷. بطلان شرکت یا بطلان اعمال و تصدیقات آن
۸۹-۹۲	۸. مقررات جزایی

۹۳	۹. در انحلال شرکت
۹۴-۱۱۵	مبحث دوم - شرکت با مسئولیت محدود
۱۱۶-۱۴۰	مبحث سوم - شرکت تضامنی
۱۴۱-۱۶۱	مبحث چهارم - در شرکت مختلط غیرسهامی
۱۶۲-۱۸۲	مبحث پنجم - شرکت مختلط سهامی
۱۸۳-۱۸۹	مبحث ششم - شرکت نسبی
۱۹۰-۱۹۴	مبحث هفتم - شرکت‌های تعاونی تولید و مصرف
۱۹۵-۲۰۱	فصل دوم - در مقررات مختلفه راجع به ثبت شرکت‌ها و نشر شرکت‌نامه‌ها
۲۰۲-۲۱۸	فصل سوم - در تصفیه امور شرکت‌ها
۲۱۹-۲۲۲	فصل چهارم - مقررات مختلفه
۲۲۳-۳۱۹	باب چهارم - برات - فته طلب - چک
۲۲۳-۳۰۶	فصل اول - برات
۲۲۳-۲۲۷	مبحث اول - صورت برات
۲۲۸-۲۳۸	مبحث دوم - در قبول و نکول
۲۳۹-۲۴۰	مبحث سوم - در قبولی شخص ثالث
۲۴۱-۲۴۴	مبحث چهارم - در وعده برات
۲۳۵-۲۴۸	مبحث پنجم - ظهرنویسی
۲۴۹-۲۵۱	مبحث ششم - مسئولیت
۲۵۲-۲۶۹	مبحث هفتم - در پرداخت
۲۷۰-۲۷۳	مبحث هشتم - تأدیه وجه برات به واسطه شخص ثالث
۲۷۴-۲۹۲	مبحث نهم - حقوق و وظایف دارنده برات
۲۹۳-۲۹۷	مبحث دهم - در اعتراض (پروتست)
۲۹۸-۳۰۴	مبحث یازدهم - برات رجوعی
۳۰۵-۳۰۶	مبحث دوازدهم - قوانین خارجی
۳۰۷-۳۰۹	فصل دوم - در فته طلب

۳۱۰-۳۱۷	فصل سوم - چک
۳۱۸-۳۱۹	فصل چهارم - در مرور زمان
۳۲۰-۳۲۴	باب پنجم - اسناد در وجه حامل
۳۲۵-۳۵۶	باب ششم - دلالتی
۳۲۵-۳۴۷	فصل اول - کلیات
۳۴۸-۳۵۵	فصل دوم - اجرت دلال و مخارج
۳۵۶	فصل سوم - دفتر
۳۵۷-۳۷۷	باب هفتم - حق العمل کاری (کمسیون)
۳۷۷-۳۹۴	باب هشتم - قرارداد حمل و نقل
۳۹۵-۴۰۱	باب نهم - قائم مقام تجارتن و سایر نمایندگان تجارتن
۴۰۲-۴۱۱	باب دهم - ضمانت
۴۱۲-۴۷۵	باب یازدهم - در ورشکستگی
۴۱۲	فصل اول - در کلیات
۴۱۳-۴۲۶	فصل دوم - در اعلان ورشکستگی و اثرات آن
۴۲۷-۴۳۲	فصل سوم - در تعیین عضو ناظر
	فصل چهارم - در اقدام به مهر و موم و سایر اقدامات اولیه نسبت به
۴۳۳-۴۳۹	ورشکسته
۴۴۰-۴۴۲	فصل پنجم - در مدیر تصفیه
۴۴۳-۴۷۵	فصل ششم - در وظایف مدیر تصفیه
۴۴۳-۴۵۰	مبحث اول - در کلیات
۴۵۱-۴۵۵	مبحث دوم - در رفع توقیف و ترتیب صورت دارایی
۴۵۶-۴۶۰	مبحث سوم - در فروش اموال و وصول مطالبات
۴۶۱	مبحث چهارم - در اقدامات تأمینیه
۴۶۲-۴۷۵	مبحث پنجم - در تشخیص مطالبات طلبکاران
۴۷۶-۵۱۳	فصل هفتم - در قرارداد ارفاقی و تصفیه حساب تاجر ورشکسته
۴۷۶-۴۷۸	مبحث اول - در دعوت طلبکارها و مجمع عمومی آنها

- ۴۷۹-۵۰۳ مبحث دوم - در قرارداد ارفاقی
- ۴۷۹-۴۸۸ فقره اول - در ترتیب قرارداد ارفاقی
- ۴۸۹-۴۹۱ فقره دوم - در اثرات قرارداد ارفاقی
- ۴۹۲-۵۰۳ فقره سوم - در ابطال یا فسخ قرارداد ارفاقی
- ۵۰۴-۵۱۳ مبحث سوم - در تفریح حساب و ختم عمل ورشکستگی
- ۵۱۴-۵۲۱ فصل هشتم - در اقسام مختلفه طلبکارها و حقوق هر یک از آنها
- ۵۱۴-۵۱۷ مبحث اول - در طلبکارهایی که رهینه منقول دارند
- مبحث دوم - در طلبکارهایی که نسبت به اموال غیر منقول حق تقدم دارند
- ۵۱۸-۵۲۱ فصل نهم - در تقسیم بین طلبکارها و فروش اموال منقول
- ۵۲۲-۵۲۷ فصل دهم - در دعوی استرداد
- ۵۲۸-۵۳۵ فصل یازدهم - در طرق شکایت از احکام صادره راجع به ورشکستگی
- ۵۳۶-۵۴۰ باب دوازدهم - در ورشکستگی به تقصیر و ورشکستگی به تقلب
- ۵۴۱-۵۶۰ فصل اول - در ورشکستگی به تقصیر
- ۵۴۱-۵۴۸ فصل دوم - در ورشکستگی به تقلب
- ۵۴۹-۵۵۰ فصل سوم - در جنحه و جنایاتی که اشخاص غیر از تاجر ورشکسته در امر ورشکستگی مرتکب می‌شوند
- ۵۵۱-۵۵۸ فصل چهارم - در اداره کردن اموال تاجر ورشکسته در صورت ورشکستگی به تقصیر یا به تقلب
- ۵۵۹-۵۶۰ باب سیزدهم - در اعاده اعتبار
- ۵۶۱-۵۷۵ باب چهاردهم - اسم تجاری
- ۵۷۶-۵۸۲ باب پانزدهم - شخصیت حقوقی
- ۵۳۸-۵۹۱ فصل اول - اشخاص حقوقی
- ۵۸۳-۵۸۷ فصل دوم - حقوق و وظایف و اقامتگاه و تابعیت شخص حقوقی
- ۵۸۸-۵۹۱ باب شانزدهم - مقررات نهایی
- ۵۹۲-۶۰۰

فهرست مباحث لایحه اصلاحی قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷

شماره مواد	عنوان قانون
۱-۳۰۰	مبحث اول - شرکت های سهامی
۱-۲۳	بخش ۱. تعریف و تشکیل شرکت سهامی
۲۴-۴۲	بخش ۲. سهام
۴۳-۵۰	بخش ۳. تبدیل سهام
۵۱-۷۱	بخش ۴. اوراق قرضه
۷۲-۱۰۴	بخش ۵. مجامع عمومی
۱۰۷-۱۴۳	بخش ۶. هیأت مدیره
۱۴۴-۱۵۶	بخش ۷. بازرسان
۱۵۷-۱۹۸	بخش ۸. تغییرات در سرمایه شرکت
۱۹۹-۲۳۱	بخش ۹. انحلال و تصفیه
۲۳۲-۲۴۲	بخش ۱۰. حساب های شرکت
۲۴۳-۲۶۹	بخش ۱۱. مقررات جزایی
۲۷۰-۳۰۰	بخش ۱۲. مقررات مختلف مربوط به شرکت های سهامی

از موسسه تحقیقات حقوقی میثاق عدالت به زودی به چاپ می رسد

- | | |
|--|---|
| <p>۱۱. هشتاد سال رویه قضایی محاکم ایران</p> <p>۱۲. نمونه دادخواستها</p> <p>۱۳. نمونه قرار دادها</p> <p>• مجموعه قوانین</p> <p>۱۴. مجموعه قوانین حقوقی</p> <p>۱۵. مجموعه قوانین کیفری</p> <p>۱۶. مجموعه قوانین تعزیرات حکومتی</p> <p>۱۷. مجموعه قوانین استخلامی</p> <p>۱۸. مجموعه قوانین ثبتی</p> <p>۱۹. مجموعه قوانین شهرداری</p> <p>۲۰. مجموعه قوانین اراضی</p> <p>۲۱. مجموعه قوانین کار</p> <p>• قانونها</p> <p>۲۲. قانون مدنی</p> <p>۲۳. قانون تجارت</p> <p>۲۴. قانون مجازات اسلامی</p> <p>۲۵. قانون آیین دادرسی مدنی</p> <p>۲۶. قانون آیین دادرسی کیفری</p> <p>۲۷. قانون اساسی</p> | <p>۱. قانون اجرای احکام مدنی در نظم حقوقی
کتونی</p> <p>۲. قوانین کیفری در نظم حقوقی کتونی</p> <p>۱-۲. قانون مجازات اسلامی در نظم حقوقی
کتونی (جلد ۱)</p> <p>۲-۲. قوانین کیفری متفرقه در نظم حقوقی
کتونی (جلد ۲)</p> <p>۳. قانون آیین دادرسی مدنی در نظم حقوقی
کتونی</p> <p>۴. قانون آیین دادرسی کیفری در نظم
حقوقی کتونی</p> <p>۵. قانون ثبت در نظم حقوقی کتونی</p> <p>۶. قانون تعزیرات حکومتی در نظم حقوقی
کتونی</p> <p>۷. مجموعه صلاحیتها</p> <p>۸. طرق اعتراض بر آراء</p> <p>• رویه قضایی</p> <p>۹. آرشيو حقوقی میثاق (مجموعه کیفری)</p> <p>۱۰. آرشيو حقوقی میثاق (مجموعه حقوقی)</p> |
|--|---|

مقدمه چاپ دوم

جای بسی تقدیر دارد که جامعه علمی کشورمان تلاش نویسندگان این کتاب را ارج نهاد و گام‌های نخستین را که همراه با تردید بود اعتمادی در خور بخشید. دانشجویان، اساتید و سایر دست‌اندرکاران به انحاء مختلف پیغام‌های دلگرم‌کننده‌ای را ارسال نمودند، دلگرمی حاصل از این تشویق‌ها موجب شد که در چاپ دوم در جهت غنا بخشیدن به متن تلاش مضاعفی به عمل آید. این تلاش‌ها مزیت‌هایی ذیل را به چاپ دوم این کتاب بخشیده است:

۱. غلط‌های تایپی موجود در چاپ اول، که بارها توسط اشخاصی که کتاب را مطالعه نموده بودند تذکر داده شده بود، با انجام حروف‌چینی جدید اصلاح شد.
۲. از آنجا که تکیه کتاب بر نمایاندن روبه قضایی بوده است و از طرف دیگر روبه قضایی با توجه به مقتضیات زمان تغییر می‌کند، لذا در این چاپ تا جایی که امکان داشته آرای قضایی جدیدی در بخش‌های مختلف اضافه شده است.
۳. در زمینه شرکت‌های تجاری آرای کمتری نسبت به سایر قسمت‌های قانون تجارت صادر شده است؛ نقص چاپ اول در این زمینه با توجه به سایر قسمت‌ها بسیار مشهود بود. در این چاپ علاوه بر آنکه به کمک قضات محترم دادگاه‌ها آرای در مورد شرکت‌های تجاری؛ ذیل مواد مربوطه قید شده است از دکتورین نیز در جهت رفع نقض یاد شده مدد جسته‌ایم که به نظر می‌رسد نتیجه قابل قبولی به دست آمده است. امیدواریم نیت نویسندگان عملی گردد و این تلاش رضایت خاطر خوانندگان و

اهل فن را فراهم آورد.

۴. در چاپ اول کتاب فقط مواد قانون تجارت شرح شده بود و سایر قوانین مرتبط در ذیل برخی از مواد بدون شرح ذکر شده بودند؛ در این چاپ به لحاظ اهمیت قانون شرکت‌های تعاونی و قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران شرح مواد دو قانون یاد شده به سیاق مواد قانون تجارت به عمل آمده است. همانند گذشته نقطه نظرات سازنده اساتید، دانشجویان و خوانندگان محترم راهگشای ما خواهد بود.

www.ketab.ir

دیباچه استاد محترم جناب آقای دکتر کاتوزیان

به نام خدا

مشاهده این کتاب به سبک و سیاق ویژه خود، مرا به یاد مقدمه‌ای انداخت که بر «قانون مدنی در نظم حقوقی کنونی» نوشته‌ام.

در آن مقدمه، پس از اشاره به فایده عملی قوانین محشی و بیان حکمت تدوین چنین مجموعه‌هایی از قوانین و همراه ساختن آنها با یادداشت‌های نظری و رویه قضایی، آمده است:

«امیدوارم، اگر این شیوه مطبوع افتد، محققان جوانی که ذوق گردآوری و تدوین را دارند تشویق به ادامه این راه شوند و مجموعه‌های منظمی برای شعبه‌های گوناگون حقوق فراهم آورند. این گام نخستین را که بی‌گمان یا لغزش‌هایی به‌همراه است، باید کار جمعی کسانی که حرفه خود را تدوین قوانین قرار داده‌اند کمال بخشند و در شعبه‌های دیگر نیز دنبال شود.»

و اکنون خوشحالم که آن نفس گرم بر سینه‌ها نشست و آن امید تحقق یافت: سه محقق جوان و توانا در کاری جمعی قوانین تجارتي را به همان شیوه آراسته‌اند و رویه‌های قضایی و اندیشه‌های حقوقی را بر آن افزوده‌اند تا گام نخستین را به شایستگی دنبال کنند و ادبیات حقوقی را در این شعبه مهم و اساسی غنا بخشند.

قانون تجارت همزمان با قانون مدنی و در همان اوضاع و احوال سیاسی و

اجتماعی تدوین شد. با وجود این، میان این دو مجموعه تفاوت‌های فراوان است:

۱. نخست اینکه قانون مدنی زیربنایی همچون فقه داشت و کافی بود که نویسندگان آن صورت تدوین را از قوانین خارجی بگیرند و محتوا را از گنجینه‌های فرهنگ بومی بسازند، چنان که به همین راه نیز رفتند و آنچه ارائه کردند بیشتر چهره آشنا و محلی داشت تا خارجی، ولی قانون تجارت چنین زیربنایی نداشت و یکسره تقلید و ترجمه بود و با ذهن‌های خودی، بیگانه. به همین جهت هم دیری نباید که قانون مدنی جذب فرهنگ ملی شد و ادبیات ویژه و گسترده‌ای را به همراه خود به اومغان آورد، در حالی که پاره‌ای از عبارات‌های قانون تجارت هنوز ناآشنا است و همچون جامه‌ای عاریتی بر قامت ما سنگینی می‌کند.

۲. تفاوت دیگر از طبع داد و ستدهای بازرگانی و لزوم سرعت و بی‌پیرایگی و اعتماد متقابل و حسن نیت در اجرای پیمان‌ها سرچشمه می‌گیرد. قدرت عرف و رسوم و عادات تجارتی در این زمینه به مراتب قوی‌تر و مشهودتر از قانون مدنی است و به همین دلیل، تعبیر و تفسیر عرف‌ها ابتکار و تحرک بیشتری را می‌طلبد و میدان اندیشه‌های حقوقی و اجرای عدالت را گسترده‌تر می‌کند.

۳. نیاز جهان به همگامی و همسویی در زمینه‌های تجارتی بیش از احکام مدنی است و در نتیجه، پیمان‌های بین‌المللی در امور تجارتی یکی از منابع مهم حقوق تجارت است. نیازها و ضرورت‌ها تمایل به وحدت حقوق را شدیدتر می‌کند و پیمان‌های بین‌المللی و اتحادیه‌های منطقه‌ای ابزار تحقق این تمایل قرار می‌گیرند. تغییرهای بنیادی و پیوسته نیز از لوازم این همبستگی جهانی است. در حالی که قواعد مدنی با شتاب کمتری حرکت می‌کند و سنگینی و قدمت پاره‌ای از قواعد، میل به ثبات و استواری را دامن می‌زند و گاه با تعصب از آنها حمایت می‌شود.

با وجود این عوامل و ده‌ها مانند آن، که همگی شتاب حرکت و تغییر را دامن می‌زنند، قانون تجارت در تاریخ حکومت خود به مراتب کمتر از قانون مدنی تغییر کرده است و ضرورت نوسازی و ثبات غیرطبیعی آن به اهمیت رویه‌های قضایی و اندیشه‌های نو در این زمینه دامن می‌زند. همه چیز آماده بلند پروازی و تبدیل و

پیشرفت است و همه در انتظارند که شاهین چابکی بدین انتظار پایان بخشد و این شعبه مهم حقوقی و اقتصادی را به جایگاه شایسته خود برساند. تدوین این‌گونه مجموعه‌ها نیز گامی در این راه دور و تمام نشدنی است و امیدواریم طلیعه آن پرواز بلند و معهود باشد.

تهران، یازدهم آبان ماه ۱۳۷۹ - ناصر کاتوزیان

www.ketab.ir

دیباچه استاد محترم جناب آقای دکتر بهروز اخلاقی

بسم الله الرحمن الرحيم

مقررات تجاری در هر کشوری از اهمیت به سزایی برخوردار است و هرگونه ناهماهنگی و خمودی در آن تأثیر مستقیم در گردش سرمایه و اقتصاد دارد. برخلاف روابط حقوقی غیر تجاری و معاملات مشمول حقوق مدنی، روابط تجاری، بنا به ویژگی خاص خود اصول ویژه‌ای را طلب می‌کنند که اهم آن سرعت و سادگی این روابط است. تغییر سریع قیمت‌ها، رقابت، مدیریت بازار، پیشرفت سریع تکنولوژی و به تبع آن لزوم فروش سریع کالاها، همه و همه موجب شده است که در معاملات و روابط تجاری قواعد ویژه‌ای به کار رود. ضرورت‌های فوق‌الذکر باعث گردیده در اغلب کشورها در مورد معاملات و روابط تجاری قواعد ویژه‌ای در کنار قواعد کلی حقوق مدنی وضع گردد. این مقررات عمدتاً دو هدف را دنبال می‌کنند:

۱. تأمین سرعت در معاملات تجاری از طریق کاستن از تشریفات حقوق مدنی.
 ۲. رسیدگی سریع و عمدتاً شکلی به دعوی تجاری و ایجاد دادگاه‌های تجارت.
- در حقوق کشور ما نیز قانون تجارت در سال ۱۳۱۱ تقریباً همزمان با قانون مدنی به تصویب رسیده است که اقتباسی است از قانون تجارت ۱۸۰۷ فرانسه.

اگرچه قانون مدنی از جهت شکل، قالب حقوق اروپایی به خود گرفت؛ لیکن در محتوا خود را با مفاد فقه و عرف ملی کشورمان تطبیق داد و در بنای حقوقی

کشورمان، با تکیه بر منابع عظیم فقهی و دیرینه در خور توجه، به نیکویی جا گرفت. برخلاف قانون مدنی، نویسندگان قانون تجارت، هم شکل و هم محتوا را از حقوق اروپایی آن زمان اقتباس نمودند؛ لذا از همان ابتدا به صورت وصله‌ای ناهمگون بر بیکر حقوق کشورمان جلوه‌گر شد. اکنون نیز مقررات تجاری در جهان به تبع پیشرفت علوم و تکنولوژی دچار دگرگونی‌های مهمی شده است، لیکن قانون تجارت ما کماکان دست نخورده باقی مانده است. قانونگذار تاکنون برای پرکردن خلاءهای مهمی که در این شاخه از حقوق کشور ما وجود دارد اقدام مؤثری به عمل نیاورده است.

با توجه به ضروریات پیش آمده دخالت سایر منابع از جمله رویه قضایی و دکترین برای به هنگام نمودن قواعد و تطبیق آن با عرف تجارت در این مورد اجتناب ناپذیر است.

صرف نظر از میزان موافقت منابع فوق‌الذکر در ترمیم نواقص قانون تجارت، سنجیدن ابتکار قضات و حقوقدانان در این مورد مستلزم گردآوری و تحلیل حقوقی نظرات مطرح شده می‌تواند که توسط محققان جوان نویسنده این کتاب به نحو شایسته‌ای صورت گیرد. بررسی اجمالی کتاب حاضر نشان می‌دهد که نویسندگان آن علاوه بر است و سوی رویه قضایی کشورمان را در مورد هر ماده و مباحث مورد بحث از تجارت نشان داده‌اند، گاه به نقد و بررسی و ارائه راه‌حل‌های منطقی تر پرداخته‌اند.

از ویژگی این‌گونه کتاب‌ها رعایت ایجاز است که اقتضا دارد از پرداختن تفصیلی به مطالب خودداری شود. کتاب حاضر نیز به عنوان نخستین کتاب محشای قانون تجارت، تا حدودی از عیب این کار برآمده، در عین اینکه تقریباً تمام مباحث مطرح شده پیرامون یک ماده را به سبب آرای محاکم یا نظرات حقوقدانان مطرح ساخته و راه‌حل نهایی را ارائه می‌دهد. به خواننده نیز اجازه می‌دهد که تفصیلی آنها را نیز در کتبی که آدرس آنها در دست مطالعه نماید.

امید است که توسط دانشجویان توانمند اینجانب آقایان علی

حانمی، محمد دمرچیلی و محسن قرائی تدوین گردیده است، مورد استفاده تمام
علاقه‌مندان به ویژه قضات، وکلاء و دانشجویان قرار گیرد.

بهر روز اخلاقی

زمستان ۱۳۷۹ - تهران

www.ketab.ir

جنبش اول که قلم برگرفت
حرف نخستین ز سخن درگرفت
خط هر اندیشه که پیوسته‌اند
بر پسر مرغان سخن بسته‌اند

س‌آغاز

اگرچه گفته معروف در مورد فاصله بین تئوری و عمل در عالم حقوق چندان قابل پذیرش نیست؛ زیرا همواره تئوری‌ها و تحلیل‌های حقوقی هستند که در محاکم جامعه عمل به خود می‌پوشند، لیکن این امر غیر قابل انکار است که تئوری و حتی قانون، همواره در آزمون عمل توفیق ندارد. درست به همین دلیل است که در کتب حقوقی از قوانین متروک سخن به میان می‌آید؛ قوانینی که علی‌رغم اعتبار بدان‌ها عمل نمی‌شود.

دلیل متروک شدن یک قانون عمدتاً ناسازگاری آن با عرف و ساختار جامعه و هماهنگ نبودن آن با پیشرفت‌های اجتماع بشری است.

قانون تجارت ما از جمله قوانینی است که در ساختار اجتماعی و مذهبی کشورمان آن‌گونه که باید، جای نگرفته است و به عنوان قانونی که چرخش ثروت در کشور براساس آن صورت می‌گیرد، توجه چندانی به آن نمی‌شود. لذا تصور متروک بودن این قانون در میان دانشجویان حقوق و حتی ارباب عمل بسیار شایع است. ناکتون نیز درباره اینکه قانون تجارت، صرفنظر از انتقاداتی که بدان وارد شده است، در محاکم تا چه حد مورد عمل است، تحقیقی صورت نگرفته است. این امر ر ذهنیتی که قبلاً به آن اشاره شد موجب شده است کمتر به این قانون استناد شده و دعوایی براساس آن اقامه شود. از طرف دیگر به دلیل تفاوت‌های مختلف موجود میان امور مدنی و تجاری وجود قانونی مستقل برای سامان دادن به اعمال تجاری و

روابط میان تجار امری کاملاً ضروری است. ضرورتی که از ابتدای قانونگذاری در کشور، احساس شده، اگرچه پاسخی قانع کننده به این نیاز داده نشده است. پیشرفت‌های سریع بشر در جنبه‌های مختلف علوم، لزوم تجدیدنظر در قوانین تجاری و هماهنگ کردن آن با مکانیزم‌های جدید این رشته از حقوق را، دو چندان نموده است.

در نبود اقدام مؤثر قانونگذار دخالت رویه قضایی و نظریات علمای حقوق برای پر کردن خلاءها و ترمیم نواقص امری اجتناب‌ناپذیر است تا با استفاده از ابزارهای مختلف حقوقی مواد قانونی موجود را با نیازهای روز جامعه همنا سازند. از دیگر سو هماهنگی بین این دو منبع، برای نیل به هدف یاد شده از اهمیت به سزایی برخوردار است. در عین اینکه رویه قضایی قهراً از نظریات علمای حقوق متأثر است؛ کتاب‌های حقوقی نیز باید ضمن آنکه نظرات خود را در مورد «پایدها» ابراز می‌دارند، لازم است به آنچه که در محاکم و میان تجار می‌گذرد توجه داشته باشند.

متأسفانه نویسندگان کتاب‌های راجع به حقوق تجارت اغلب به طرح مباحث نظری صرف اکتفا نموده‌اند و به رویه قضایی که یکی از منابع مهم حقوق بوده و در کمال و تعدیل نظم حقوقی نقش به سزایی داشته و به قول معروف «حقوق زنده» است، به ویژه در این شعبه از حقوق کمتر توجه داشته‌اند. این امر نه تنها موجب آن شده که از یکی از منابع مهم حقوق که در درک عمیق مطالب حقوق تجارت اهمیت فراوان دارد، محروم بمانیم؛ بلکه باعث شده بین تئوری و عمل فاصله افتاده و دانشجویان حقوق با آنچه در عمل می‌گذرد آشنا نشوند و کم‌کم این فکر قوت گیرد که آنچه در عمل می‌گذرد با مطالبی که در دانشکده‌های حقوق خوانده می‌شود مطابقت ندارد. بسیاری از دانشجویان (قضات و وکلای آینده) چنان تصور می‌کنند که از کل قانون تجارت فقط مبحث سفته و چک اجرا می‌شود و سایر مباحث قانون تجارت، گرچه نسخ نشده‌اند، عملاً متروک بوده و یادگیری آنها بی‌فایده است.

در این مجموعه سعی بر این بوده است در ارائه مطالب حقوقی تغییر روش داده و در حد بضاعت، قانون تجارت را در آینه عمل نشان دهیم بدین ترتیب که در ذیل

هر ماده نظرات حقوقدانان به صورت موجز و آرای مختلف قضایی اعم از وحدت رویه و سایر آراء در خبر ترجمه و نیز سایر قوانین و مقررات که به نوعی با آن ماده مرتبط هستند، گرد هم آورده و این نوع از گردآوری و تدوین به اهل عمل کمک می‌کند تا در هر مورد سریعاً به موضوع مورد نظر خود را به کمک کتاب قانون بیابند و برای اهل تحقیق نیز راه جهت سودمند است که می‌توانند مباحث مهم و عملی مطرح شده در مورد هر ماده را ذیل همان ماده، به صورت خلاصه، ملاحظه نمایند. جهت سهولت در استفاده از این کتاب توجه خوانندگان محترم را به چند نکته در مورد ویژگی‌های این مجلد می‌نمایم:

۱. تفسیر و شرح ماده: محور اصلی این کتاب بوده است توضیحات احمیت هر ماده را در ۱. تفسیر مواد قانونی
۲. تفسیر مواد قانونی: بسیاری از آرای مفید متین، آرشیدو حقوقی آنها قابل استفاده بودند متأسفانه به علت تجد محروم مانده‌ایم، از چاپ آرای محاکم که ملاک عمل و رویه قضایی‌تر در ذیل مواد در عمل و اهل عمل میان سعی کرده‌ایم تا تا حد ممکن عبارات
۳. آرای محاکم: آراء به ماده قانون تجارت است. در این راه سعی بر این میزان احمیت آن (میزان ابتلا) متناسب باشد این امر نمایان می‌گردد.
۴. آرای محاکم: آنتب مشهوری، مانند: محمودیه رویه قضایی احمد بردآوری شده‌اند که هر چند قدیمی هستند اما بیشتر اند در درک مفهوم مواد قانونی را گشای باشند، نکن نشدن کتاب‌های مزبور، از این گنجینه‌های گرانبها در سال‌های اخیر برخی از محققین اقدام به تنظیم و نیز از این آراء مفید بوده و می‌توان از میان آنها با کمابیش احراز کرد، این آراء به همراه آرای سنده‌اند تا دانشجویان حقوق با نحوه حلول تنوری نت و نظرات سایر دست‌اندرکاران آشنا شوند. در این باب رأی بسنده نکرده و استدلالات آن را نیز ذکر کنیم و بدون دخل و تصرف عیناً نقل نماییم.

۳. رعایت ترتیب اهمیت آراء

در نقل آرای مربوط به هر ماده سعی بر این بوده است که ترتیب اهمیت آنها رعایت شود. به این صورت که اگر در خصوص مسأله‌ای رأی وحدت رویه وجود داشته آرای شعب محاکم ذکر نشده‌اند. و در سایر موارد آرای اصراری و آرای شعب دیوان قبل از آرای سایر محاکم آمده‌اند. در دسته‌های فوق نیز آرای اخیرالصدور که هماهنگی بیشتری با قوانین جدیدتر دارند مقدم داشته شده‌اند.

۴. استفاده از نظرات مشورتی اداره حقوقی قوه قضاییه

نظرات مشورتی اداره حقوقی قوه قضاییه نیز بعد از آرای محاکم مورد توجه قرار گرفته‌اند. این نظرات اگرچه لازم‌الاتباع نیستند لکن از سه جهت اهمیت دارند: اولاً؛ به وسیله جمعی از حقوقدانان کشور ابراز می‌شوند. ثانیاً؛ موضوعاتی که این نظریات به آنها می‌پردازند اصولاً مسائل مبتلا به محاکم بوده و در مقام پاسخ‌گویی به سؤالات قضات و مشورت با آنها ابراز شده‌اند و از اینرو عملاً قضات محاکم به نظرات مزبور توجه ویژه‌ای دارند. و ثالثاً؛ سؤال و جواب‌های مطرح شده در این نظرات مبین اجرای مقررات قانون تجارت در محاکم هستند.

۵. اهتمام در مراجعه به همه منابع موجود

در مراجعه به منابع، مخصوصاً آرای محاکم و نظرات مشورتی اداره حقوقی، دقت شده است تا مجموعه تقدیمی بتواند منبع موثق و قابل اعتمادی برای مراجعه کنندگان باشد.

۶. مراجعه به دکتترین و ذکر مأخذ و منابع مورد استفاده

در مواردی که نظریه حقوقدانان در مورد مسأله‌ای ذکر شده است تا حد امکان، ایجازی که مخل مطلب نباشد و در موارد عملی به کار آید رعایت شده؛ لیکن در پایان، منبع یا منابعی که به تفصیل به آن مطلب پرداخته‌اند دقیقاً ذکر شده است. و لذا محققان نیز می‌توانند ضمن ملاحظه فهرست وار مباحث مطروحه در خصوص یک ماده، شرح آنها را در منابع ذکر شده بیابند.

۷. عنوان بندی توضیحات ذیل مواد

کار دیگری که در این مجموعه انجام شده عنوان بندی توضیحات ذیل مواد و به ویژه در مورد آرای محاکم و نظریات مشورتی اداره حقوقی است و در این مقام از عنایین شناخته شده و کلاسیک مذکور در کتاب های حقوق تجارت استفاده گردیده تا ذهن خواننده به راحتی از تنوری به مصادیق آن (عمل) گذر کند.

۸. ذکر قوانین و آیین نامه های مرتبط

مجموعه حاضر شرح مقررات قانون تجارت است، لکن قانونگذار در برخی از مواد قانون مزبور وضع قوانین خاص و تصویب آیین نامه هایی را پیش بینی کرده است و یا بعد از تصویب قانون تجارت قوانین دیگری که با مواد این قانون مرتبطند به تصویب رسیده که با تفصیل بیشتری به موضوعی پرداخته اند، سعی شده است همه قوانین و آیین نامه های ذی ربط را در حاشیه هر ماده درج کنیم.

۹. ارجاع به مواد قانونی مرتبط

تفسیر مواد قانونی با استفاده از سایر مواد راهکار دیگری است که به کار گرفته شده است. بدین منظور در حاشیه هر ماده سایر مواد قانون تجارت که در ارتباط با آن ماده بوده یا در روشن شدن مفهوم آن تأثیر دارند، ذکر شده اند.

۱۰. آیین دادرسی شرکت ها

در مورد آیین دادرسی شرکت های تجاری با توجه به شخصیت حقوقی شرکت ها مباحث ویژه ای مطرح می گردد که به لحاظ اهمیت و ارتباط آن با حقوق تجارت به صورت جداگانه توضیح داده شده است.

۱۱. جرائم و مجازات ها

در مورد مواد مربوط به جرائم و مجازات ها نیز فقط در مورد جرم صدور چک بلامحل، جزای اختصاصی مربوط به جرم یاد شده مورد توجه بوده و تا حد امکان مباحث ویژه طرح شده، در مورد عناصر ارتکاب و نحوه رسیدگی (آیین دادرسی

کیفری) آن ذیل مواد قانونی مربوط آمده است.

به طور خلاصه می‌توان گفت سعی نویسندگان بر این بوده است این مجموعه به عنوان یک کتاب دستی برای دست‌اندرکاران باشد.

مطمئناً این مجموعه به عنوان نخستین اثر مؤلفین خالی از ایراد نیست از کلیه خوانندگان و صاحب‌نظران تقاضا داریم نویسندگان را از نظرات و پیشنهادات خود بهره‌مند سازند.

در خاتمه از اساتید مسلم و فرهیخته؛ آقایان دکتر ناصر کانونزبان و دکتر بهروز اخلاقی که با نگارش دیباچه بر این اثر لطف و عنایت خود را به نویسندگان ابراز نمودند، تشکر و قدردانی می‌نمایم. همچنین از همکاری صمیمانه و بی‌دریغ آقای محمدرضا (علیر) جمفری در مراحل مختلف تهیه کتاب و همچنین از زحمات خانم الهام رحمان‌نژاد، در امر حروف‌چینی، تشکر و قدردانی می‌نمایم.

محمد دمرچیلی - علی حاتمی - محسن قرانی

تهران - زمستان ۱۳۷۹